

Pút' muklov

Prišli zo všetkých končín Českej i Slovenskej republiky, niektorí ako bývalí exulantí dokonca z Rakúska, Nemecka a Švajčiarska. V rukách mnohých malé nákupné tašky z plastu alebo tkaniny, aké sa kedysi za komunizmu v Československu bežne predávali. Niekoľko mal však aj decentnú, na dnešnú dobu však už staromódnu, koženú aktovku. Náhodne prechádzajúci muž okolo mňa ju otvára a ja zazriem jej obsah. Nie je tam žiadny laptop alebo fascikle s nesmierne dôležitými dokumentmi; len desiatka zabalená v papieri, krabička liekov, vreckovka, starý ošúchaný zošít s veľkosťou A3 a ešte nejaké maličkosti...

Nervózne pohľady na hodinky, náhlenie, všetci chcú stihnuť omšu o desiatej. Preplnený chrám, mohutným, zborovým spevom duniace múry, zvonček, dobrá desiatka koncelebrantov – všetci, až na jedného „mladíka“ už staršieho vzhľadu – a dôstojný prejav premonštrátskeho opáta zo Strahova, Víta Pojezdného:

„Do väzenia sa môže dostať hodikto, ale byť zatvorený kvôli politickým názorom a kvôli čestnému charakteru je zločin ...“ rezonuje v mojich ušiach. Keď omša skončí, uberajú sa ľudia pomaly von. Prechádzajú ticho okolo mňa, v mnohých očiach sa lesknú slzy, na tvári smútok ... Na malej cesťičke vedľa baziliky sa radia do ceremoniálneho zástupu vojaci v parádne nazdobených uniformách, blýskajúce topánky, šable na boku, v rukách kytice a vence. Prišli špeciálnym autobusom až z Prahy, priamo z hradu, odkiaľ ich pre túto akciu zapožičal prezident

republiky. V čele sprievodu ladí tóny váznej hudby kapela hradnej stráže. Bezchybne nacvičeným pochodom sa konvoj dáva do pohybu.

Asi po dvesto metroch dorazia všetci k malému pomníku. Cez zástrup ľudí ho nevidím, už však viem, že je to pamätník obetiam komunistickej perzekúcie - Muklom. Pre tých len nedávno narodených vysvetľujem: Mužom Určeným K Likvidácii. Bolo ich na tisíce, pracovali v Jáchymove, Pardubiciach, Valdiciach, Pankráci, Leopoldove, Podolínci... a mnohých iných „lágroch“ komunisticko-eštebáckeho teroru päťdesiatych a šesťdesiatych rokov. Veľa ich tam zostało a tých, čo prežili, sú dnes iba stovky... Na Svätý Hostýn ich prišla už len malá časť, pretože väčšina z tých, ktorí ešte žijú, je na tom zdravotne veľmi zle. Prišli špeciálnymi autobusmi, niektorí išli celú noc. Sú tu prítomní aj mladší ľudia a príbuzní nespravodivo odsúdených – manželky,

deti a vnúčatá, ktorí si tiež dosť vytrpeľli. Niektorí z nich tlačia vozík a na ňom kôpka bytosť z tela a duše, skôr však duše, pretože telo je už staré, choré a bezvládne ...

Tohtoročnej púte 5. septembra 2009 sme sa zúčastnili po prvýkrát na popud našich priateľov, manželov z Viedne. Obaja by mohli napísť o komunistickej perzekúcii obsiahlu knihu. Do Viedne emigrovali v roku 1968, potom čo skončila éra Dubčeka a oni boli plní obáv, aby sa neopakovalo desaťročie „lágru“ v uránových baniach, ktorý prežil ON a obdobie strachu z čakania v neistote a plnej ústrkov, ktoré prežila ONA. Preto si zvolili radšej život v neistej cudzine. Neboli už najmladší, boli vo veku, kedy má človek rád už určité istoty a zázemie a začína sa prípravovať na obdobie, keď už nebude mať toľko síl a finančných možností, aby mohol žiť v slušnom dôchodku. V takom veku a s deťmi sa veru veľmi ľahko začína od nuly, v cudzom svede, v cudzom jazyku, bez príbuzných, bez priateľov ... Kto to neskúsil, nech radšej pomlčí!

Títo naši priatelia nezanevreli, nezahorkli a dnes, keď sú už otvorené hranice, sa radi vracajú do svojej starej vlasti. Nie vždy sú to však príjemné návraty. V čase komunizmu, kedy boli hranice hermeticky uzavreté a oni odsúdení za „zločin opustenia socialistickej vlasti“, svojich príbuzných a milých navštievovali nemohli. Teraz už veľa z ich najbližších nežije. To, čo im kedysi bolo drahé, na čo radi spomínali, kam by sa opäť radi vrátili – to zavial čas a bolest v srdci ... Napriek tomu sa radujú z tej veľkej zmeny, ktorá pred dvadsaťimi rokmi v Československu nastala. Sú však obozretní, životné okolnosti a skúsenosti ich sfomovali v osobnosti, ktoré vedia ...

Keď ide človeku o holý život, stráca zmysel všetko, čo nie je dôležité. A keď ide človeku o to, aby mohol slobodne dýchať, myslieť a žiť, odpadá všetko nepodstatné. Sloboda sama o sebe, vo svojej podstate, je tak nesmierne obsiahla a bohatá, že bez fanfár a všeľjakých ozdôb vystačí na to, aby človeka plne uspokojila a naplnila. Naši priatelia sú realisti, vidia, čo sa v republike deje, kolko krívododnes nebolo napravených, kolko skorumpovaných posluhovačov komunistických zločinov sa beztrestne a voľne pohybuje, dokonca sa z nich stali úspešní podnikatelia, vážení občania, v niektorých prípadoch aj politici na najvyšších miestach.

Slávnostné kladenie vencov na púti muklov vo Sv. Hostýne

Slávostnú reč prednesol otec Anton Srholec.

Prezliekanie kabátov je typickou módňou činnosťou ľudí pochybného charakteru. Na území Čiech, Moravy a Slovenska sa však táto činnosť stala samozrejmostou, je to jav taký typický a častý, že sa už nikto nad tým ne-pozastavuje.

Známý rumunský europoslanc, bývalý disident a protestantský biskup, kedy si navrhnutý na Nobelovu cenu mieru László Tőkés v rozhovore pre MF Dnes, uväznenom 15. augusta

tohto roka, varuje, že to dvadsaťročné zamotovanie so zločinmi komunizmu sa môže z dlhodobého hľadiska ľahko nevyplatiť: Ak sa neu-robi morálna čiara a nepomenujú sa konkrétnie zločiny komunizmu, ktoré budú patrične kvalifikované, posúde-né, odsúdené a potrestané, bude sa spoločnosť stále len zmietáť v akom-si začarovanom kruhu, a nielen že sa nedostane ďalej, ale hrozí reálne ne-bezpečenstvo, že jedného dňa dôjde

Záber z každoročného kladenia vencov v Jáchymove, ktoré organizuje Konfederácia politických väzňov Slovenska. Foto Eva Javorská.

k vypuknutiu novej diktatúry ...

Som nesmierne rád a vďačný za to, že sa pút na Svätom Hostýne koná pravidelne začiatkom septembra kaž-dý rok od pádu komunizmu. Ľudia by nemali zabudnúť. Naša demokracia má zatiaľ stále len krátke trvanie a jej stabilita je vraká. Prial by som si, aby zločiny komunizmu nikdy nezapadli prachom zabudnutia. Prial by som si tiež, aby sme boli my – deti novej ge-néracie, ktorá už politické šikanovanie nezažila, vďační všetkým tým, ktorí nám svoju obeťou prispeali k získaniu slobody, v ktorej žijeme. Kiež sa o tých-to ľuďoch bude vždy hovoriť s úctou a vďakou a kiež sú našimi vzormi!

PS1. Cestou na Hostýn sme išli taxíkom s manželmi odniekial z Valašska. Obaja sú už dôchodcovia, politickí väzni neboli. Na moju otázku, prečo teda na tú pút idú, mi povedali: „Viete, v našom národe je taká zamotaná situ-ácia, že veľa ľudí nevie, komu má veriť. Nám sú obete týchto ľudí, ktorí nikdy nedostali šancu urobiť kariéru alebo mať dôležité postavenie v spoločnos-ti, nesmierne sympatické, chceme si ich uctiť a aspoň svojou účasťou na tejto púti im vzdať hold ...“ Potom sa ku mne obrátili a povedali: „Na týchto pútiach sme už stretli a tiež teraz tam uvidíte veľa politikov, dokonca aj členov vlády. Schyľuje sa k voľbám, ur-číte ich tam pár bude – mne by však bolo milšie, keby tam radšej nechodili a nezneužívali tieto púte na svoje pol-itické ciele...“

PS2 Slávostnú reč pri pomníku ma-la jedna vysoko postavená politička z Prahy. Jej prejav sa mi veľmi páčil, až natolko, že som išiel za ňou a požia-dal ju o kópiu. Ochotne mi ju poskyt-lla. Pôvodne som chcel časť z jej preja-vu použiť na záver tohto môjho textu. Potom mi ale bolo povedané ústami skutočného Mukla: „Tá pani vie pekne hovoriť. Je však členkou strany, ktorú by rada očistila od škvŕn, ktoré na sebe tá strana má, preto chodí na takéto ak-cie. Navyše, onedlho budú volby a čle-novia všetkých strán lákajú a hľadajú voliča, kde to je len možné ...“ A tak napriek tomu, že prejav pani političky bol pekný, nebudem ho teraz zverej-ňovať. Jednak nechcem robiť propagá-ciu určitej (akejkoľvek) politickej strane a jednak ju nechcem dávať na rovnakú úroveň s tými, ktorí boli za komunizmu prenasledovaní ...

text a foto PETER ŽALOUDEK ■

20 rokov po páde komunizmu...

Som si istý, že k tejto téme zaujme mnoho známych osobností, politikov, novinárov svoje stanovisko a články, úvahy, spomienkové slávnosti atď. nebudú chýbať v žiadnej krajine Európy, ale ani v mnohých iných štátach sveta. A tak sa obmedzím len na krátke komentáre a vyslovím pár myšlienok, ktoré mi pri tejto príležitosti prebehli hlavou.

Pri príležitosti tohto výročia vysielala rakúska televízia ORF 2 dňa 23. a 25. júna 2009 v prírodednom televíznom programe UNIVERSUM dokumentárny film o bývalom pohraničnom pásme medzi bývalými komunistickými štátmi a západnou Európu. Ako je známe, túto hranicu tvoril vtedy ostnatý drôt, zamínované polia a niekoľko stoviek kilometrov široké pásma „krajiny nikoho“, do ktorého mali možnosť vstúpiť len vojaci socialistických štátov a pár občanov vtedajších dedín, ktorí sa pri každom vstupe a odchode z tohto pásma museli legitimovať. Čím dlhšie však komunizmus trval, tým viac ľudí sa postupne z týchto dedín vystahovalo, pretože neustále šikanovanie a preukazovanie totožnosti ich natoľko znervózňovalo, že radšej opustili rodný dom a svoju dedinu a usadili sa niekde v meste. V tom programe poukazuje rakúska televízia na to, aký vplyv malo toto pásma „krajiny nikoho“ na zvieratá, ich voľný pohyb a vývoj.

Ako všeobecné konštatovanie bolo v tom filme s veľkým obdivom a tiež vdákou, napriek smutnému faktu, že takáto hranica rozdeľovala tragicom spôsobom ľudí, povedané, že absencia pohybu ľudí a turistického ruchu v tejto oblasti zvieratám všeobecne prospela. Na mnohých miestach žijú

dokonca také druhy, ktoré už v iných oblastiach vplyvom civilizačného pokroku a migrácií ľudí vyhynuli. V tejto relácii ma však zaujala jedna skutočnosť, ktorú ako vedeckú analýzu doložili bavorskí zoologovia.

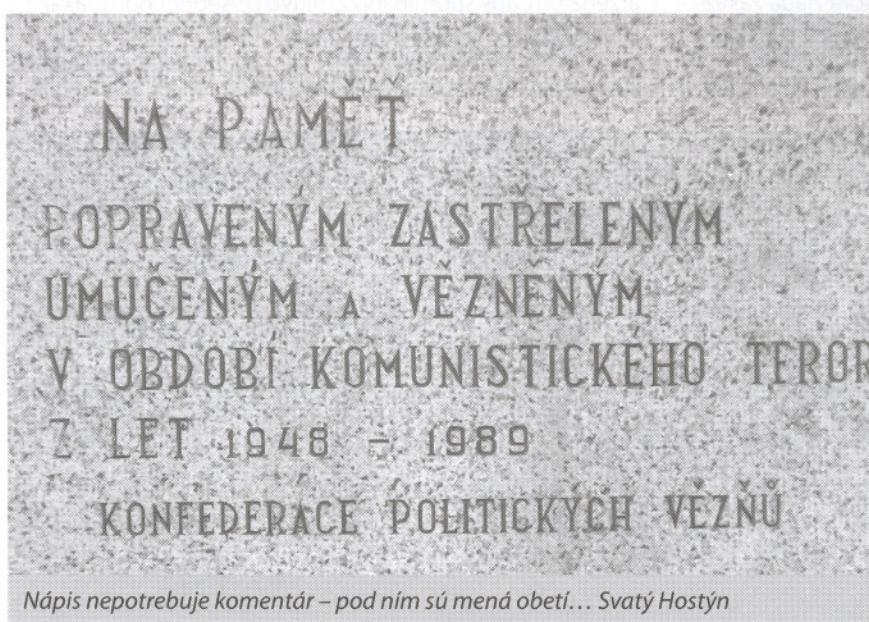
Ako je známe, hranicu medzi Českom a Bavorskom tvoria rozsiahle lesy pohoria Šumava, na území Bavorska nazývaného Bayerischer Wald. Ostnatý drôt a široké pásy „krajiny nikoho“ rozdelili tento obrovský les na dve časti. Pretože v tejto oblasti sa zo začiatku komunizmu pokúšalo veľa ľudí o útek na Západ, umiestnili tu československí vojaci na príkaz „z hora“ míny. Bavorskí polovníci si všimli, že počet jeleňov a vysokej zveri na bavorskej strane sa cez otvorenú hranicu a možnosť voľného pohybu zvierat nemení. Informovali o tejto skutočnosti nemeckých zoologov. Tí potom urobili tento zaujímavý pokus: ako na strane bavorskej, tak aj na strane českej označili niekoľko desiatok jeleňov čipmi, aby potom mohli cez satelit sledovať ich pohyb.

Čuduj sa svete...

Došli k fascinujúcemu záveru: Jelene z Bavorska a jelene z Čiech sa voľne pohybujú len po miesto, kde kedysi stál drôtený plot. Napriek tomu, že tam už skoro dvadsať rokov ani ostnatý drôt, ani míny, ani strážne veže vojakov nie

sú, jelene niekdajšiu pomyselnú hranicu nikdy neprekročia. Pritom ide už o úplne novú generáciu jeleňov, ktoré skutočnú hranicu nemali možnosť zažiť! Ponechám teraz vedecké vysvetlenie tohto fenoménu podloženým osobám. To, čo však chcem povedať, je zamyslenie sa nad tým, ako sa správame my ľudia, teda bytosť omnoho dokonalejšie ako jelene, tak ako my fungujeme podľa určitých hraníc – mantinelov vytýčených priamo alebo nepriamo výchovou, prostredím, skúsenosťami, atď...

Desať rokov od pádu komunizmu som sa venoval prednáškovej činnosti. Pretože som veľa cestoval na Havajský ostrov Molokai, ktorý je pre nás občanom vnútrozemskej Európy vzdialenosť exotický (pracoval som vtedy na knihe Aina Hemolele – svätá zem – Molokai) veľa som tam fotil a svoje zábery, ale aj historické snímky z rôznych archívov som potom prezentoval vo veľkej 90-minútovej audiovizuálnej show. Na túto činnosť som si zakúpil špeciálne technické prístroje, ktoré boli nielen veľmi drahé, ale umožňovali zároveň kvalitnú, profesionálnu prezentáciu pre veľké množstvo ľudí vo veľkých kinosálech. Úspech týchto prednášok aj skutočnosť, že vlastním tie špeciálne prístroje, ma primära k vytvoreniu novej prezentácie. Ako najaktuálnejšia téma sa mi zdala prezentácia Slovenska na území Rakúska a Nemecka. A tak som začal jazdiť na Slovensko, fotil, zbieraní materiály, trávil stovky hodín pri výbere diapositívov, tvorbe obrazových sekvenčí s hudbou (tá bola čisto slovenského pôvodu), písal si komentár, atď až z toho všetkého vznikla 90-minútová audiovizuálna show so slovenským podtitulom: SLOWAKEI – ein Land der Berge, der Burgen und der tausend Höhlen, ein Land reich an Schönheiten der Natur, an schätzen der Geschichte, das Land im Herzen Europas – ein Nachbar Österreichs... – SLOVENSKO – krajina hôr, hradov a tisícky jaskýň, krajina bohatá na krásy prírody, bohatstvo dejín, krajina v srdci Európy – sused Rakúska. Dnes bilancujem: Moju audiovizuálnu prezentáciu o Molokai video asi 15 000 ľudí pri 120 predsta-

Nápis nepotrebuje komentár – pod ním sú mená obetí... Svatý Hostýn

veniach v Rakúsku, Nemecku, Belgicku, Čechách a na Slovensku. Prednášku o Slovensku som mal asi desaťkrát a vielo ju necelých 1 000 ľudí v Rakúsku a v Čechách. O túto prednášku neboli na západe záujem. Pri ponukách tejto prednášky, skôr, než niekto mal možnosť uvidieť plagáty, či prečítať si vopred nejaké informácie, som dostával ako odpoved: Prosím vás, koho tu už zaujíma Slovensko? Chod' si tam niečo lacno v pohraničí nakúpiť, či umožniť založenie firiem kvôli lacnej pracovnej sile, to možno áno, ale ako typ na dovolenku, to určite nie! Rakúšania idú radšej k moru, alebo do krajín juhozápadnej Európy, alebo na vzdialené exotické miesta. O pár rokov neskôr vstúpilo Slovensko i Česko do EÚ, no napriek tomu ešte stále nepatria tieto krajiny (s výnimkou mesta Prahy) na prvé miesta v rebríčku krajín, kam obyvatelia Rakúska, ale aj západnej Európy, radi jazdia. Vtedy som si uvedomil, ako hlboko sú zakorenene hranice – bariéry myšlienkových procesov a predsudkov – v hlavách Rakúšanov, pre ktoré ostali krajiny Slovenska, Čech, ale aj iné, stále len tými nesympatickými, neutraktívnymi, v ktorých ešte stále vládne bieda, zaostalosť, korupcie, krádeže áut a pod ... Zbúrať drôtený plot sa dá rýchlo, ale zbúrať myšlienkové pochody, myšlienkové hranice, predsudky – to sa nedá z jedného dňa na druhý!

Prečo taká skepsa?

Koncom mája a začiatkom júna sa uskutočnili vo všetkých krajinách Európy voľby do európskeho parlamentu. Ako je známe, účasť voličov bola všeobecne nízka. Ale nikde nebola tak mizerne nízka, ako tomu bolo na Slovensku, v Čechách a v niektorých iných postkomunistických krajinách. Kým v krajinách pôvodnej „klasickej EÚ“ bola účasť v priemere okolo 50 percent, na Slovensku to bolo len okolo 20 percent a v Čechách 25 percent voličov. Stretol som sa vo Viedni so skupinou desiatich mladých Čechov, turistov, mali asi 30 rokov, všetci boli absolventi vysokých škôl a spýtal som sa ich na ich názor, prečo si myslia, že bola v Čechách taká malá účasť a či boli tiež volit.

Ich odpovede ma šokovali: Ani jeden z nich voliť neboli, o voľby, akékoľvek, aj miestne, nemajú záujem, pretože sa voľbami rovnako nič nezmení a „tam hore“ ide len o ich peniaze... Z reakcií týchto mladých ľudí som bol tak v šoku, že som potom s nimi ani nedokázal poriadne diskutovať. Keď sa pred

dvadsiatimi rokmi predbiehali politici krajín, v ktorých padol komunizmus, (bol medzi nimi aj vtedajší premiér ČR Václav Klaus) v tom, kto z nich požiada EÚ o vstup (tí, čo vtedy sledovali médiá, si na tie, niekedy až groteskne trápne situácie spomenú, išlo napríklad o to, že niektorá krajina požiadala o vstup do EÚ o jeden deň skôr ako iná, pritom EÚ prijímal nových členov v rámci skupinového celku) hovoril som si sám pre seba: áno, to je dobre, čím prv a lepšie sa prispôsobí legislatíva, myslenie, správanie, prístup k hodnotám, práci, podnikaniu, atď. Ľudí z tzv. Ostblocku spôsobu života v EÚ, tým lepšie.

Keď sa ale blížil termín konkrétneho prijatia týchto krajín, prepadla ma naráz skepsa: nie je to príliš skoro? Nemalo by sa radšej ešte pár rokov počkať? Je pravda, že mnohé sa zlepšilo. Veľa sa vybudovalo a financovalo však len vďaka tomu, že sa mohli čerpať zdroje z EÚ. Ľudia si tak možno ani neuvedomili, za akú cenu sa nová spoločnosť rodila. Po II. svetovej vojne, keď sa materiálne a morálne zdeptaná Európa len pomaly vďaka vlastnej sile znova začala stať na vlastné nohy, väzil si ľud možno práve preto plody svojej práce, pretože si uvedomoval, za akú cenu sa nová spoločnosť vytvárala. Keď je človek na niečom osobne zainteresovaný, aj keď je to spojené s utrpením, tak tým rastie priamo úmerne aj jeho sebavedomie a pocit vďačnosti a zodpovednosti. Česká republika bola jednou z prvých krajín, ktoré o vstup do EÚ požiadali.

Zabudli na pozitíva

Vďaka prílivu peňazí z EÚ sa mohlo vybudovať toľko objektov – cest, železničných dráh, mestských vodovodov a kanalizácií, hospodárskych budov, kultúrnych akcií, ktoré by bez sponzorských financií nikdy nemohli byť realizované, Know-how pri tvorbe infraštruktúry konaní úradov štátnej správy atď... Napriek tomu patrí práve Česká republika reprezentovaná osobou prezidenta Klausa k najväčším kritikom únie. To, čo vykonal český parlament v apríli tohto roku, keď nechal úmyselné padnúť vládu v čase českého predsedníctva EÚ – povedané slovami Václava Havla – bol to nôž do chrabta vlády na úkor dobrého mena republiky – a povedané mojimi, tvrdšími slovami, z pohľadu človeka žijúceho vonku a teda vnímajúceho oveľa jasnejšie, čo si o tom čine myslia ľudia tu – neodputstiteľné gesto arrogantej samolúbsti a egoizmu politikov Paroubka a Klausu, ktorým očividne vôbec nejde o dobro

celku, ale len o vlastné mocenské plány na úkor celého národa.

A ak si slovenský národ nechá vo svojom vedení podobných politikov, bude pre neho lepšie, keď z EÚ vystúpi a bude si hľadať svojich priaznivcov medzi politikmi typu ruského Putina alebo severokórejského paranoidného komunistického vodcu... Ak Česi mienia EÚ neustále len kritizovať a bojkotovať a pritom nie sú schopní vidieť všetko dobré, čo sa im vďaka členstvu dostalo a nedokážu byť za to vdăční, tak si ani nezaslúžia byť členmi tohto zoskupenia...

Treba čas?

V krajinách, ktoré boli po páde komunizmu prijaté do EÚ, ten proces dozrevania, tá možnosť spolupodieľania sa na tvorbe nových hodnôt prebehol veľmi rýchlo a dovolím si tvrdiť aj povrchne. A aj keď určité hodnoty vybudované boli, nebolo vybudované zdravé sebavedomie, spočívajúce na pilieroch morálnych hodnôt. To, čo sa stalo, mi pripadá ako vývoj mentálne hendikepovaného dieťaťa: fyzicky a vekovo rastie, jeho spôsoby myslenia a správania však nejdú ruka v ruke – krok s krokom fyzického vývoja. Kde zostala hranica, ktorá ešte nebola prekročená? Generácia ľudí žijúcich v komunizme sa stavala laxne, ak nie apaticky k voľbám, pretože nech volil, kto volil a koho volil, „tam hore“ sa rovnako nič nezmenilo, stále tu vládla jedna a tá rovnaká komunistická strana, všetko zostało pri starom. Generácia dnešných dospelých ľudí, to sú deti, vnuci a pravnuci tej generácie, ktorá im svojím spôsobom života vtíkala do hlavy, že nie je potrebné ísiť k voľbám, pretože to na nič nie je. Po páde komunizmu sa ľudia sice viac-menej rýchlo dokázali adaptovať na požiadavky trhovej ekonomiky, ale na akej úrovni zostala morálka, kultivácia svedomia? Je možné zmeniť morálne postejo, návyky, zlozvyky tiež tak rýchlo, ako rýchlo je možné vymeniť košelú, či ako rýchlo začali ľudia meniť prácu, bydlisko, alebo vzťah k súkromnému vlastníctvu?

Tie bavorsko-české jelene mi dlho nedali spať. Sú súčasťou nás všetkých, odražajú naše životy, nami vybudované hranice, naše strachy a zbabelé vyhýbanie sa riešeniu problémov a zároveň nedostatok odvahy tieto hranice zbúrať a začať žiť inak. Nech patrí vďaka tým jelenom za ich posolstvo! Nastavili nám zrkadlo a je na nás, čo budeme chcieť v tom zrkadle vidieť.

text a foto PETER ŽALOUDEK ■